

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата сільськогосподарських наук, старшого наукового співробітника

ЧЕРНЯК Наталії Григорівни

на дисертацію **Сергія Володимировича ПРИЙМИ**

на тему: **«Онтогенетична динаміка, детермінація та співвідносна мінливість
росту, екстер'єру та ефективності продуктивного використання молочної
худоби»**,

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»
галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Цілеспрямоване вирощування ремонтного молодняку є одним із ключових аспектів створення високопродуктивних стад молочної худоби. Саме його якість визначає рівень продуктивності, показники відтворення стан, здоров'я тварин, тривалість їхнього життя та загальну довічну продуктивність.

Формування основних кількісних показників продуктивності відбувається протягом усього онтогенезу в результаті взаємодії генотипу з умовами довкілля, що підпорядковується певним закономірностям повторюваності, співвідносної мінливості та успадковуваності. Дослідження цих закономірностей дозволяє здійснювати ранній непрямий відбір та цілеспрямоване вирощування молодняку ще на початкових етапах розвитку.

Екстер'єрні особливості первісток є важливим індикатором інтенсивності їхнього вирощування у постембріональний період. Встановлений рівень кореляції між екстер'єрно-конституційними характеристиками тварин та їхньою живою масою, приростами, продуктивністю, відтворною здатністю і тривалістю господарського використання підтверджує, що лише комплексне дослідження селекційних ознак молочної худоби сприятиме підвищенню ефективності використання корів у стаді.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації. Дисертація характеризується класичним підходом до вивчення проблематики відповідно до теми та завдань, які поставлені перед здобувачем. Доцільно зазначити, що автором логічно й послідовно описано основні положення результатів дослідження з їх статистичним аналізом та висновками, що дозволяє послідовно розглянути всі окреслені проблеми. Критичний аналіз вітчизняних і закордонних наукових джерел повною мірою підтверджують обґрунтованість наукових положень дисертації.

Завдяки всебічному та критичному аналізу отриманих результатів досліджень, а також використання сукупності методів і прийомів наукового

пізнання, дали змогу здобувачу зрозуміло викласти основні положення у висновках. Висновки логічні та витікають із результатів особисто проведених дисертантом досліджень, достовірність яких підтверджується наведеним в дисертації табличним матеріалом із результатами статистичної обробки даних.

Аналіз структури і змісту дисертації. Структура дисертації відповідає чинним вимогам. Дисертація викладена на 242 сторінках комп'ютерного тексту, містить 1 рисунок, 41 таблицю та складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, вступу, огляду літератури, матеріалів і методів досліджень, результатів досліджень, аналізу та узагальнення результатів досліджень, висновків, списку використаних джерел (усього 379 джерел, у тому числі 188 латиницею), додатків.

У «Вступі» визначено актуальність досліджень та їх зв'язок з науковими програмами, планами і темами, окреслено мету, завдання та методи досліджень, висвітлено наукову новизну, практичне значення роботи, особистий внесок дисертанта та апробацію результатів.

У першому розділі «Огляд літератури» автором узагальнено аналіз наукових джерел щодо питань вирощування ремонтного молодняку, зокрема телиць молочних порід, їх оцінки за екстер'єром та особливостей довічного використання корів. Висвітлено результати досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених щодо впливу інтенсивності росту телиць на їх подальшу молочну продуктивність та тривалість життя. Розглянуто особливості формування екстер'єру корів молочних порід, його зв'язок з молочною продуктивністю. Проаналізовано фактори, що впливають на тривалість життя та довічну продуктивність корів.

У другому розділі «Матеріали і методи досліджень» здобувачем наведено схему досліджень, описано умови, в яких вони проводилися, наведено методи визначення ознак і використані бази даних. Вивчали динаміку живої маси, середньодобові прирости, екстер'єр, молочну продуктивність, відтворювальну здатність, тривалість життя та ефективність довічного використання корів. Використовували методи: експериментальних і статистичних науково-господарських дослідів, ретроспективного аналізу, порівняння групових середніх, дисперсійний, кореляційний та біометричний аналізи.

Третій розділ «Результати власних досліджень та їх обговорення» присвячено висвітленню результатів. Зокрема було встановлено онтогенетичні та селекційно-генетичні закономірності формування живої маси молодняку, екстер'єру первісток та їхню співвідносну мінливість з продуктивністю та ефективністю довічного використання корів молочних порід. Виявлені зв'язки між інтенсивністю росту ремонтних телиць, формуванням екстер'єру первісток та їх продуктивними характеристиками й ефективністю довічного використання – дозволяють здійснювати цілеспрямований добір у стаді. Це сприятиме покращенню добробуту тварин, підвищенню молочної

продуктивності первісток, збільшенню тривалості господарського використання та зростанню довічної продуктивності корів. В результатах досліджень обґрунтовано важливість ретельного добору телиць за живою масою в період їх інтенсивного статевого дозрівання (від 6 до 12 місяців).

У четвертому розділі «Аналіз і узагальнення результатів досліджень» проведено порівняння результатів, висвітлених у Розділі 3 з дослідженнями інших авторів, зроблено поглиблений їх аналіз, що дозволило пояснити отримані результати, визначити відмінності та новизну.

Висновки наведені в дисертації лаконічні, охоплюють весь спектр проведених досліджень і відповідають їх результатам. Достовірність висновків обумовлена методиками, що використані в дослідженнях та підтверджується результатами статистичного аналізу.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендацій щодо їх можливого використання полягає в тому, що одержані результати наукових досліджень можуть бути використані для формування високопродуктивних стад молочної худоби. Встановлено зв'язки інтенсивності росту ремонтного молодняку з екстер'єром і продуктивністю корів дозволяють проводити цілеспрямований добір у стаді з метою покращення добробуту тварин, підвищення молочної продуктивності, подовження тривалості та підвищення ефективності господарського використання. Обґрунтовано необхідність проведення добору телиць за живою масою насамперед у період інтенсивного статевого дозрівання у віці від шести до дванадцяти місяців. Результати дисертації можна використовувати для подальшого проведення досліджень та удосконалення нормативних документів в Україні з питань селекції молочної худоби.

Повнота викладення матеріалів дослідження в опублікованих працях. Основні положення дисертації та отримані результати досліджень висвітлено у 15 наукових працях, з них 7 статей у фахових наукових виданнях України та 8 публікацій у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Оформлення дисертації та дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертаційній роботі С. В. Прийми дотримані принципи академічної доброчесності. Дисертація написана українською мовою науковим стилем викладення. Усі результати досліджень, думки та праці інших авторів, що використовувалися, мають належні посилання на відповідні джерела.

Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертації щодо її змісту та оформлення. Водночас з позитивною оцінкою роботи вважаю доцільним виділити окремі дискусійні питання, зауваження та побажання:

1. В умовних позначеннях, символів, одиниць, скорочень і термінів вказано 2 рази середню арифметичну величину.

2. Потребує пояснення коли автор пише, що дослідження здійснювали методом постановки «статистичних науково-господарських дослідів» ст. 60;
3. Чи тотожні словосполучення «чинники довкілля» і «умови довкілля»?
4. Серед умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів відсутні наступні – S.D., As, Ex (табл. 3.1).
5. Відсутня інформація, щодо порогів значущості у деяких таблицях. Її внесення надає більш оціночну характеристику селекційних ознак.
6. Недоцільними є стовпчики «Разом» таблиць 3.3 і 3.4 оскільки вони повторюють середні значення таблиць 3.1 і 3.2.
7. Зайвим є перелік бугаїв, які використовувались у ТОВ «Агрофірма «Світанок» ст. 90, оскільки вони вже відмічені у матеріалах і методах досліджень.
8. Потребує уточнення кількості тварин у таблицях. На сторінці 90 зазначено, що проводиться оцінка 11 бугаїв, де у таблиці 3.13 враховано 979 телиць, далі у таблиці 3.16 їх 1116 голів, а у 3.15 – відповідно 1262 голови. Наступна таблиця (3.16 – жива маса) вже 16 плідників і 1116 голів, а у таблиці 3.17 (інтенсивність росту) – 1112 голів. Те саме стосується підрозділу дослідження екстер'єрних особливостей, де різна кількість бугаїв від 16 до 18, а відповідно і різна кількість первісток за батьком.
9. Виникає питання, які з перелічених груп у таблиці 3.18 є лініями, а які спорідненими групами?
10. Потребує пояснення різна кількість досліджуваного поголів'я у таблиці 3.22. Чисельність оцінених за екстер'єром первісток помітно вище ніж кількість досліджуваних телиць від народження до 18 місяців.
11. Таблиці 3.26 і 3.27 перенасичені даними. У зв'язку з цим втрачається сприйняття даних щодо умовної кровності та частки білої масті.
12. У підрозділі 3.3 вивчення довічного продуктивного використання корів здійснено у СТОВ «Агросвіт». Не зрозуміло чому ці дослідження не були проведені у ТОВ «Агрофірма «Світанок» як продовження вивчення росту та розвитку молодняку молочних порід.
13. Частина «Результати досліджень та їх обговорення» перенасичена показниками у таблицях, тому іноді втрачається суть результатів досліджень. Слід наголосити, що у дисертаційній роботі має бути використано частину матеріалу у вигляді графіків та рисунків.
14. Досить дискусійним є твердження, що зі збільшенням умовної кровності за голштином зростає частка непігментованих ділянок шкіри.
15. У власних дослідженнях дисертант аналізував племінну цінність та препотентність бугаїв-плідників молочних порід за певними ознаками, проте у висновках це зовсім не відображено.

16. Друга пропозиція має лозунговий характер, а 4-та потребує пояснення, щодо «виранжирування» у класичному розумінні терміну.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація Прийми Сергія Володимировича на тему: «Онтогенетична динаміка, детермінація та співвідносна мінливість росту, екстер'єру та ефективності продуктивного використання молочної худоби» є завершеним науковим дослідженням, виконаним самостійно. Наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються новизною, теоретичним і практичним значенням, а також достатньо обґрунтовані. Зміст дисертації повністю розкриває тему, за якою виконувалася робота, відповідає меті й поставленим завданням.

За змістом і оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Прийма Сергій Володимирович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» за спеціальністю 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва».

Провідний науковий співробітник лабораторії розведення молочної худоби Інституту розведення і генетики тварин ім. М.В. Зубця НААН, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник **Наталія ЧЕРНЯК**